

Георг Гайм

Выбраныя вершы

Пераклад з нямецкай

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2020

УДК 821.112.2-1
ББК 84(4Нем)-5
Г14

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Укладальнікі:

Ігар Крэбс, Наталля Ламека

Пераклад зроблены паводле наступных крыніц:
https://gedichte.xbib.de/gedicht-baende_Heym.htm
<https://gutenberg.spiegel.de/autor/georg-heyum-273>
Georg Heym. Lyrik. Hamburg ; München : H. Ellermann, 1964

На вокладцы:

НЕВЯДОМЫ АЎТАР
Фотанартрэт Георга Гайма.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.
©Афармленне. Выдавец Зміцер Колас,
2020

Берлін I

(Berlin I)

Буксіраў шум. Засмоленыя кадзі
Выкочваліся на чаўны і баржы.
Як курадымны хвост, як грыва сажы,
Звісала копаць да алейнай гладзі.

Двум параходам, з маршам, пры парадзе,
Мост зрэзаў трубы. Ліў завод гарбарны
Ў паветра і ваду смурод пачварны.
І толькі цёмны дым на даляглядзе.

Буксір усё цягаў нас пад мастамі,
Сігналаў пераклічка нарастала,
Як барабанны бой перад франтамі.

А потым міма саду ўздоўж канала
Мы паплылі. Ідылія агнямі
Гіганцкіх комінаў у ноч палала.

Берлін II

(Berlin II)

Мы з вышыні, з узбочыны дарогі,
Ад пылу белай, бачылі ў цясніне
Бясконцыя натоўпы ў штурханіне
І Горад, што ў сутонні высіў рогі.

Каціліся скрозь вэрхал па раўніне
Ў казённых стужках экіпажы, дрогі,
І омнібусы гнула ад знямогі.
Гудкі, паветра ў дыме і бензіне.

У акіян каменны, бы ў палон.
А побач – дрэвы. Лісце аблятала,
І захад ліўся скрозь карункі крон.

На небе куля сонца дагарала
І чырванню страляла наўздагон.
Святло на ўсіх патыліцах ляжала.

Берлін III

(Berlin III)

Штыры шурпатых комінаў шыпамі
Зіму працялі і нясуць цяжар –
Палац нябёс з мурамі чорных хмар
І залатымі сходамі-краямі.

Між хат, між лысых дрэў і агароджаў,
Дзе Горад у імгле растаў і знік,
Па лёдзе рэек грузаны цягнік
Шаргоча і агораць шлях ледзь можа.

Там могілкі для бедных. Мерцвякі
З прагалаў паміж чорных камянёў
Глядзяць на захад, як віно, п'янкі.

І, вяжучы для голых чарапоў
Убор, касцямі трымаючы пруткі,
Пад «Марсельезу» штурм рыхтуюць зноў.

Цягнікі

(Die Züge)

З гіганцкіх чорных лёгкіх цягнікі
Выплёўваюць клубы ружовых хмар,
І кожны іх парыў, штуршок, удар –
Як крыгі, што руйнуюць пlynь ракі.

Зімовы вечар багру ды ірдзень
Ліе на снежны дол і на абшар,
Дзе пакідае след агнёвы шар,
Калі плыве за лес і кліча цень.

Разносіцца далёка грукат колаў
Па палатне, што ў лес хавае хвост.
Дым з комінаў у неба цягне голаў,

Ды вецер дзюбай трэпле факел дымны
І б'е грудзямі ў прыцемкі наўпрост,
Як грыф, залатакрылы і нястрымны.

Голад

(Der Hunger)

Ён у сабаку ўлез, чырвоны зеў
Заткнуўшы. Пыл на сінім языку.
І звер, шалёна скачучы ў пяску,
Жарэ бальнёг, што звяў і парадзеў.

Яго пустая глотка – бы ўваход:
Цячэ ў яе агонь – цішком, цурком,
Каб бруха апаліць, а снежны ком
Пасля пячэ гарачы стрававод.

Ён чэзне ў чадзе. Сонца – як ачаг,
Чырвоны вір. Зялёны маладзік
Плыве ўваччу – ды вось і ён ачах,

І холад з чорнай дзіркі ў свет пранік.
Ён падае, бо глотку сціснуў жах,
Жалезным хватам задушыўшы рык.

Вясна

(Frühjahr)

Вятры нясуць імкліва чорны вечар,
Дрыжаць дарогі дрэвамі азглела,
Над безданню спустошаных абшараў
Аблокі цягнуцца па гарызонце.

Адвечныя вятры – сярод палеткаў,
Прасторы сейбіт засявае рэдка.
Тужлівы і цяжкі яго занятак,
А лета памірае для зярнятак.

Шарэюць у паветры верхавіны,
І лесу з імі прыйдзецца расстацца.
Няма крыві ў знясіленых галінах –
Ад кволых дрэў іх ветрам адарвала.

Маркотны сакавік. Зямля нямая
Гайдае дні паміж святлом і цемрай.
А шторм, бы шчыт, хавае нават горы,
Знікае ўсё пад покрывам імглістым.

Чарот і берагі пад ім – пустыя,
І птушкі не ляцяць сюды ізноў.
У летняй цішы па гарах зялёных,
Бы здані, ходзяць цені ад чаўноў.

***

(Und die Hörner des Sommers...)

І водгукі лета сціхалі ў змярцвеласці ніў,
Аблокі ў цемру ляцелі адно за адным.
Лес усыхаў і губляўся на ўскрайку –
Як труннае шэсце ў жалобе, труннае шэсце.

Шторм сярод бляклых палёў у жаху спяваў,
Таполі ламаў і белую вежу хіліў.
Вёска ў пустэчы абшараў ляжала,
Шэрыя дахі – ветрам нанесены бруд.

Да самых зводаў шэрай панурасці неба
Намётамі закаласіліся восені травы.
Шмат гарадоў пустых і пакінутых –
Ніхто завулкамі іх не блукаў.

Пад покрывам ночы луналі адно крумкачы.
Пад аблокамі, што дажджом набрынялі.
Самотныя ў ветры і ў цемры мрояў,
Безнадзейным часам чорныя думкі ляцяць.

Бог горада

(Der Gott der Stadt)

Кварталы прыдушыў магутны зад.
Ля скроняў – чорных ветраў жаўлакі.
Свідруе поўны лютасці пагляд
На ўскраінах аблудныя дамкі.

У прыцемках напяў жывот Ваал,
Упалі на калені гарады,
Вакол яго званы ўздываюць вал
Царкоўных вежаў – чорнае вады.

Як карыбанты, курчыцца натоўп.
Мелодыя мільёнаў – вуліц гам.
Нябёсы падпірае шызы стоўп –
Заводы кураць богу фіміям.

Пагрозліва брыняюць бурай бровы.
Рыхтуе ноч сутонню кайданы.
Віхуры дыбязь валасы, сурова
Глядзяць наўкола, быццам каршуны.

Ён цягне ў ноч мясніцкую руку.
Па вуліцы імчыць паток агню,
Жарэ яе і толькі нацямку
З шыпеннем саступае месца дню.

Дэмань горада
(*Die Dämonen der Stadt*)

Яны праз ноч імкнуць у гарады,
Што гнуцца пад счарнелаю ступнёй,
І пассамі марацкай барады
Ляціць за імі хмараў чадны рой.

Іх цень бяжыць над хвалямі дамоў
І ліхтары зразае, як лязом,
Імглою напаўняе кожны схоў,
Абмацвае драпезна кожны дом.

Нагамі месяц вежаў каламуць
І, важкім крокам трушчачы майдан,
Яны ўзвышаюцца і ў дудку дзьмуць
Сярод дажджу, як казланогі Пан.

Вакол іх ног віецца рытурнэль –
Вішчыць і рыкае няўцешны спеў.
То песня смерці. Распачную трэль
Выводзіць горада счарнелы зеў.

Злучае іх нястрыманы паток,
Які паўзе бы чорная змяя,
На плямамі агнёў пакрыты бок
Звісае з неба цемры кісяя.

Яны згінаюцца праз парапет
І сунуць рукі ў стоўпішчы людзей,
Мяшаюць іх і шнараць неўпрыкмет,
Як фаўн, што ў багне баламуціць глей.

Вось устае адзін, і маску цьмы
Ён вешае на месяцавы твар.
Глухая ноч свінцом гняце дамы
І пхне ў цямніцу чарнаты абшар.

У гарадоў расколіны ў плячах,
Цячэ агонь – чырвоны і густы.
Абселі дэмань раздзёрты дах
І ў купал неба выюць, бы каты.

Крычыць у змроку дома парадзіха,
Гарой грувасціцца яе живот.
Вялізны ложак абступіла ліха,
Чакае, ненажэрнае, на плод.

То енк, то стогн са скрыгатам зубоў –
Пакой хістае страшных крыкаў вір.
Выходзіць плод. Чырвоным хвошча кроў.
Улонне лопаецца, як пухір.

Нібы жырафы, цягнуць шыі чэрці.
Дзіця без галавы. Перад сабой
Яго трымае маці. Пальцы смерці
Скрабуць па спіне жабінай жудой.

А дэмань растуць вышэй за дом,
Чырвоныя нябёсы рве іх рог,
І землятрус, палаючы агнём,
Паўзе ў бакі ад іх казліных ног.

Сляпы

(Der Blinde)

Яго вядуць на лавачку, у сад.
Не будзе ныць хоць парачку гадзін!
«Глядзі сабе на неба!» Ён адзін.
Ён падымае ўвышыню пагляд.

Пагляд той мёртвы. «Неба? Аб якой
Гавораць сіні? Што ёсць сінява?
Вось мяккі мох, вась шорсткая трава,
А колер не памацаеш рукой.

Ні пурпур мора, ні яго прастор,
Ні золата паўднёвых спелых ніў,
Ні валасоў шаўковы пераліў,
Ні зіхаценне камянёў і зор.

Ні ружы. Ні вясну. Ні бель бяроз,
Ні пекнату. Навек мой кожны крок –
У чырвань ночы і ў магільны змрок.
Цярпенне й пост – вась мой жахлівы лёс».

Бялее галава, нібы букет
Лілей. У глотцы бы захрас камяк –
Уверх і ўніз катаецца гарляк,
А вочы ледзьве сочацца ў прасвет,

Два гузікі бялѣся. Прамень
Блукае ў іх, знайшоўшы смерць і тло.
Нырае неба ў згаслае святло
Апалу, у вачэй свінцовы цень.

Сон у лесе

(Der Schläfer im Walde)

Ён спачывае. Ранішні прамень
У рану б'е праз полаг мокрых крон.
Яшчэ раса. Над мёртвым лесам цень.
І птушанятка ціўкае скрозь сон.

Нябожчык дрэмле, вечнасцю спавіты,
Закалыханы лесам. Чарвякі
Ў адтуліну паўзуць, у лоб прабіты.
А ў мроі прылятаюць матылькі.

Як соладка ў тых снах пазбыцца болю,
Распасціся і стаць святлом і прахам,
Не быць, усё забыць, пусціць на волю
Начным паведам, лёгкіх крылаў махам –

Да таварыства мёртвых, царства мрояў.
Да неабсяжных, велічных палацаў
І светлых рэк. Да зваблівых напояў,
Да святаў, дзе так смачна частавацца,

Дзе золатам спяваюць звонка ліры,
Дзе полымя трапеча ў срэбных чарах,
У вокны веюць цёплыя зефіры,
На гарызонце зеляніна ў хмарах.

Ён з чэрапа ўсміхаецца нібыта,
Як бог, якога сон забраў сабе.
Раздзьмуўшыся ў нарыве, чэрві сыта
Віюцца стужкай па яго ілбе.

Лагчына вабіць кветкамі ў спакой,
І матылёк злятае да агню
Барвай раны, келіха з крывёй.
Бы ў ружы аксамітнай глыбіню.

***

(Bist du nun tot?..)

Памерла ты? Ці дыхаш яшчэ?
А можа, смутны цень па-над табой
У ненадзейных прыцемках цячэ
Ад штор, што ў ветры б'юцца, як прыбой.

Сінее шыя, і ўздыхнула ты,
Калі далоні сціснулі яе.
І гэтыя глыбокія сляды
У дамавіне бліснуць, як калье.

Высока грудзі свецяцца, але
Адкінута нямая галава,
Між завіткамі грэбня не стае.
Ці гэта ты, цябе я цалаваў?

Ці гэта я, хто зваў цябе сваёй
І заспакойваў жарсці шал, вар'ят,
Хто напіваўся палкай глыбінёй
І смочкі смакаваў, як вінаград?

Ці гэта я, хто ў лютасці палаў,
Як жар пякельны ці святы агонь,
І, п'яны ад нянавісці, паклаў
На горла тваё тонкае далонь?

Ці гэта ўсё не трызненне, не сон?
Шаленства знікла, на душы спакой.
Даносіцца ад цэркваў перазвон,
І рэхам адгукаецца пакой.

Як вывернуўся свет наадварот?
Ты дзе? Чаму маўчыш? Загавары. –
Яна ляжыць, празрыстая, як лёд,
І сінім бякла свецяць ліхтары. –

Як гэта ўсё дазволіла яна?
Баюся я яе, такой нямой.
Была б на ёй хоць драпіна адна.
Няўжо яна хіснула галавой?

Я не магу, – ён выбягае прэч.
А валасоў памерлай чорны дым
Халодным ветрам расплятае. З плеч
Яны цякуць у мораку пустым.

Хмары (*Wolken*)

Вы – душы мёртвых. Правадыр без жалю
Вядзе вас да ладдзі, дзе поўна зданяў.
Плынь вашых стогнаў, слёз і лютавання
Страхотнай буры нараджае хвалю.

Працэсія нясе харугву смерці,
Вязуць алтар і гербы калясніцай.
Сцягоў палотны б'юцца бліскавіцай
У гарызонт, у край зямное цвердзі.

Манахі йдуць з жалобнымі агнямі,
Мігцяць лампадкі, пальцы акалелі.
І мерцвякі ў струхлелых трунах селі,
Узваленых на плечы мерцвякамі.

Шнур шыбенікаў цягнецца за імі.
Плывуць тапельцы. Міма мчыць віхура
Малых дзяцей. І сунуцца панура
Зачумленыя з язвамі гнілымі.

Вось целы ненароджаных. Сляпыя
Намацаваюць кіямі, дзе дарога.
За спінай у правадыра нямога
Крычаць і енчаць цені нежывыя.

Як пралятаюць чорным кругам совы,
Як вецер круціць карагод лістоты,
Вальсуюць так жахлівыя істоты,
І асвятляе іх агонь пунсовы.

Па чарапах грукочуць музыканты,
А саваны трапечуць белатою,
Як ветразі, што б'юцца над вадою.
Злавесны спеў заводзяць арыштанты.

Між рэбраў сэрцы тлеюць. Песня тая
Шырэе, выпявае з мук і гора.
Скуголяць галасы гнілога хору.
Высокі крыж у неба прарастае.

Укрыжаваны ўнесены. Маленняў
Узняўся вір. Згусцілася паветра.
Адчайна грывнуў з шэрых хмарных нетраў
Бясконцы плач усіх памерлых ценяў.

І цемра чорнай коўдрай свет закрыла,
І ён затросся ў прадчуванні кары.
І смерць прыйшла. Плылі па небе хмары
Да Орка, дзе чакала іх магіла.

Лятучы галандзец
(*Der fliegende Holländer*)

I

Як дождж агню, сцякае ў акіян
Туга патокам чорным, і валы
Паўднёвы вецер дыбіць. Чорны й злы,
У ветразях трапечацца ўраган.

Наперадзе ляціць імклівы птах.
Яму рве пасмы распачны парыў.
Вада чарнее, бо яе накрыў
Птушыных крылаў велічны размах.

Кітай міне па жоўтым моры ён –
Драконы-джонкі там калыша плёс,
І феерверк палае між нябёс,
І барабаны б'юць ім наўздагон.

Яго нагоніць дождж, што спадцішка
Намочыць плашч, з якім гуляе шквал.
Гадзіннік мёртва б'е – ягоны шал
Не сцішыць аніякая рука.

Пад маскай мёртвай вечнасці пагас
Ягоны твар, скаваны пустатой.
Ён высах, ён гарыць, як дрэвастой.
Бы чадны пыл, мігціць навокал час.

Спаласавалі лоб былыя дні,
Ён – як камель у зморшчынах кары,
А пасмы – бель зімовае пары –
Над скронямі палаюць, бы ў агні.

Даўно на вёслах высахлі грабцы,
Як муміі, на мелях бачаць сны.
У спрахлыя барты ўраслі яны
Рукамі – з каранямі на канцы.

Матроскія касіцы, як берэт,
На хісткія галовы іх ляглі.
А шыі іх, як поляя камлі,
Яшчэ трымаюць цяжкі амулет.

Ягоны покліч не кране іх слых:
Гадуе восень мох у іх вушах,
І ён, зялёны, танчыць на вятрах
Ва ўсе бакі ля ссохлых сківіц іх.

II

Паэт цябе вітае, о фантом, –
Яго вядзе каханне ў бляску зор
У страшны храм, у свой падземны дом,
Дзе лямпу чорны разадзьме віхор.

Яна мігціць – няшчасную душу
Пакутаю працялі, і бядзе
На ланцугах трымцець ад скавышу,
Марнець у смерці – як чарнець рудзе.

Яе святло гарыць сярод магіл.
Укленчыў міністрант ля алтара
З кінжаламі ў грудзях – ужо без сіл,
Ды тлее ў ім каханне, як зара.

У чорнай штольні прывід у журбе.
За ценьямі таўчэцца ён наўслеп,
Палае месяц на яго ілбе,
Ён чуе: галасы імкнуцца ў склеп

Пустой зямлі, што пухне ад пакут,
Прыглушаны іх гук. А вадаспад
Аб сценку б’ецца, і віруе тут
Ад горкай скрухі доўгіх лесвіц скат.

Нясе паходні ў браму чарада,
Труна трасецца на людскіх плячах,
А ў музыцы – жалоба і нуда,
І пад яе плыве наперад прах.

Хто спачывае там? Панылы зык
Блукае – флейта ціхне спакваля.
Яшчэ туруе рэха ёй, ды знік
Апошні гук – заціхла ўся зямля.

Так шэра ноччу – свечку ледзь відно
У жоўтым бляску. Чуецца вакол
Выццё вятроў у лёхах, і яно
Пужае прах грабніц, што тоіць дол.

Бязмерны жаль. Пляцецца ў змрок і пыл
Праз цёмную вітальню пілігрым,
І на скляпенні зборышча свяціл
Магічным знакам склалася над ім.

Дзень летняга сонцастаяння
(*Sonnwendtag*)

Быў самы доўгі летні дзень,
Жытнёвых валасоў струмень
Спадаў табе на спіну.

Ты прыняла сваю руку,
Твой след застаўся на пяску
Сцяжынкi ля вярбіны.

Тады ты ўспырхнула ў сядло,
Чырванаватае святло
Лілося скрозь галіны.

Стаяла пахкая духмень
У гэты доўгі летні дзень.
Я ўдзячны й лёсу вінны.

Спакойныя
(*Die Ruhigen*)

прысвячаецца Эрнсту Бальке

Старая лодка, што звініць уранку
Сваімі ланцугамі на прычале.
І на плячы заснулая каханка.
Рачны валун, які схавалі хвалі.

Сон піфій, што нібыта ачмурэнне
Багоў пасля бяседы несупыннай.
І свечак памінальнае праменне.
Кудлатых хмар загрыўкі над далінай.

Вар'яцкі смех, навекі скамянелы.
Нямыты куфель, што даўно пыліцца.
Струхлелых скрыпак ломаныя целы.
Аціхлы вецер перад навальніцай.

Бляск ветразя, якому ўдалеч плысці.
Духмяныя пчаліныя палёты.
Асення залочанае лісце.
Паэт, што назірае ідыётаў.

Смерць закаханых
(Der Tod der Liebenden)

Слупы аблокаў гарызонт узнёс,
У залатую браму плешча мора.
Сутонне падшывае край нябёс,
А ўнізе мроіць водная прастора.

«Пазбудзься смутку, што бяследна кане
У глыбіню вады. Забудзь пра скруху
Мінулых дзён, пра слёзнае літанне
Глухога ветру. Ты яго не слухай.

Не плач. Мы будзем жыць між мерцвякоў,
У прывіднай краіне знікне страх.
І мы навек заснём, знайшоўшы схоў
У тайных дэманічных гарадах.

Самота нам пяшчотна сплюшчыць вочы,
Не патрывожыць нас нічога ў сне –
Ні рыбы, што ўплывуць у вокны ноччу,
Ні вецер, што каралы калыхне.

На самым дне, у мяккім цені гаю,
Мы застанёмся разам назусім,
І нас адною хваляй залюляе,
І пацалунак злучыць сном адным.

Смерць поўніцца пяшчотай, дасць яна нам
Радзіму – бо яе ў нас не было,
І пад яе плашчом на дне пясчаным
Між многіх іншых знойдзем мы жытло».

Пяе дух мора ля пустога чоўна –
Плыве вятроў знясіленая цацка
Самотна. Акіян, адчаю поўны,
Валы кідае ў цемру па-вар'яцку.

Марская птушка падразае хвалі,
З зялёных крылаў сее летуценні.
Тапельцы растаюць у хмурнай далі,
Пабляклай кветкай слізгаюць іх цені

У бездань. Мора выцірае рот
Ад пены, ды трымціць на небасхіле
Паветра, бы арол крануўся вод
І зноў у сіняву ўздымае крылле.

Афелія
(*Ophelia*)

I

У валасах дом пацукоў балотных,
І рук акальцованых плаўнікі
Нясуць яе праз цень лясоў падводных,
Праз іх спакой у глыбіні ракі.

Вячэрняму разгубленаму зьянню
Дае спачын бажніца галавы.
Чаму памерла? Між густой травы
Чаму яна плыве самотнай зданню?

Трысцё трымціць ад ветравых далоней,
І кажаны ўзятаюць чарадой.
Вільготных крылаў цёмнае сутонне
Вісіць, як дым, над цёмнаю вадой,

Як хмарны полаг. Лёг на стан дзявочы
Даўгі вугор. Святляк гарыць на лбе.
І слёзы лісця вечна ліць вярбе
Па вечным сне яе ў бясконцай ночы.

II

Чырвоны поўдня пот. Жніво ідзе.
Паснулі жоўтыя вятры ў палях.
І лебядзіных крылаў белы дах
Схаваў яе, як птушку на вадзе.

Павекаў сіні цень упаў на твар.
І пад бліскучых кос сталёвы спеў
Ёй у магілу светлы сон зляцеў –
Даўгога пацалунка кінавар.

Далей, далей. Туды, дзе ў бераг б'е
Шал гарадоў. Дзе белай плыні груз
Праз дамбы прэ. Разносіцца адгук
Ва ўсе бакі. Дзе стрэне тлум яе

І перазвон званоў. Гул вуліц. Рух.
Машынны скрыгат. Мёртвае святло
Заходніх промняў падае на шкло.
Гіганцкі чорны кран, пачварны дух

Раскінуў рукі. Уладарыць ён,
Малох, а ўнізе ўкленчваюць рабы.
Масты над плынню цягнуцца, нібы
Цяжкія ланцугі, нібы праклён.

Людскі натоўп сігае прэч, раве.
Цень велізарных крылаў, цень тугі
Накрыў сабой абодва берагі.
Між іх яна, нябачная, плыве.

Далей, далей. Дзе пагынае змрок
Спякоту летніх дзён. На сенажаць
Прыйшоў у зморы вечар спачываць.
Яе ў апошні шлях нясе паток.

У далячынь. Да цёмнай глыбіні.
Праз гавані журботных стылых зім.
Праз час і вечны морак. Назусім.
І гарызонт хаваецца ў агні.

*Umbra vitae*¹

На вуліцах без ліку сілуэтаў
Людзей, перапалоханых відзежай:
Агністай дзюбай грозных каметы
Малююць знакі над зубцамі вежаў.

А звездары абселі кожны комін,
Іх трубы папраколвалі нябёсы,
І чарадзеі прараслі з праломін
Ды заклінаюць зорку стагалоса.

Хвароба прабіраецца ў вароты
Пад чорнай хусткай. Комкаюць прасціны
Гарачкай змардавання істоты
І наўзахваткі пнуцца ў дамавіны.

Самазабойцы корпаюцца ў праху,
Схіліўшыся да захаду і ўсходу,
Да поўначы і поўдня ў лютым страху
Не дакапацца да самой прыроды

---

¹ Цень жыцця (*лац.*).

Уласнага жыцця. Яны і самі
Знябытыя, бы створаныя з пылу,
Услаўшы шлях сваімі валасамі,
Знаходзяць у палях сабе магiлы

І курчацца. Тады ўтыкаюць рогі
Ім у живот аслеплыя жывёлы.
Іх пахаванне пакрывае ўбогі
Палын, шалфей і малачайнік кволы.

Бы мокры плашч – абвіслы, разадраны, –
Нямоглы год рыхтуецца памерці.
Нягода стогне, скардзіцца на раны,
Звіваецца ў бяздоннай крутаверці.

Цячэнні сталі. Караблі застылі
На гразкай хвалі ў нерухомым моры,
Іх днішчы і барты праела гніллю,
І гавані нябёсаў на запоры.

Забывшыся пра леты і пра зімы,
Нязменныя, здранцвелыя навекі,
Варушаць дрэвы мёртвымі плячыма
Над сцежкамі, бы куксамі калекі.

Вось нехта ледзь жывы ўстае з пасцелі,
І толькі слова вымавіць ён хоча,
Як дні яго жыцця ўжо праляцелі
І, быццам шкло, патрэскаліся вочы.

Іх шмат, размытых патаемных зданяў
І мрояў, што праслізгваюць пад дзверы.
І хто працнецца для пакуты ўранні,
Павінен з шэрых векаў зняць хімеры.

Бог вайны

(Der Krieg)

Той, хто спаў даўным-даўно, пакінуў склеп,
Хмар сягаючы, устаў, і змрок аслеп.
Непазнаны, ён стаіць святла наўзбоч,
Трушчаць месяц пальцы, чорныя, як ноч.

Раз'ядае гарады, нібы іржой,
Ценем цемры невядомай і чужой.
Кірмашы бязвольна крочаць у зіму.
Ціша падае. Што робіцца? Чаму?

Па плячах дрыготка лёгкая паўзе.
Запытаеш – не адкажуць. У смузе
Звон разносіцца – удар... і зноў удар...
Вусны кривяцца, бялее твар.

Уыходзіць ён паволі на гару:
Воі, ўстаньце, сапраўды вам гавару!
Танчыць ён, і ў гэтым танцы – шал сляпы.
Скачуць, скачуць на каралях чарапы.

Роўны вежы, ён выходзіць з прыску дня,
І згарае назаўжды далечыня,
І цячэ да рэкаў кроў з усіх бакоў,
Птушкі смерці накрываюць мерцвякоў.

Не сягнуць яго ні дрэвам, ні мурам.
Ён – над зброяю, што бразгае ля брам,
Над завулкамі, дзе стражнікі маўчаць,
Над мастамі, што пад трупамі крычаць.

Ён сабакам вогненным цкуе апошні бліск,
Ноч пранізвае сабачых пашчаў віск.
З нетраў ночы вырываецца імгла –
Тушыць кроплі вулканічнага свята.

Каўпакі агню на дом напнуў пажар,
Шчодра іскрамі абсыпаны абшар.
Ён змятае гарадскую мітусню
Разам, разам, каб пажыву даць агню.

І трашчаць пад тым агнём лясоў хрыбты,
Зубы жоўтых кажаноў грызуць лісты,
Качаргой сваёй ён лупіць кроны дрэў,
Каб агонь яшчэ люцей, мацней гарэў!

Жоўты дым заслаў пабоішча сляды,
Бруха прорвы засмактала гарады,
Толькі факел велізарны не патух –
Крэсліць ім гігант ля зор патройны круг.

Дзе пажарам бог вайны зямлю апёк,
Распаўзаецца халодны мёртвы змрок.
Там пустыня, там усё ляжыць у тле
І Гамора тоне ў полымі й смале.

Гарады *(Die Städte)*

Трасучыя вулкі выгнула ў вечар,
Сабакі, у морак задраўшы нос,
Азваліся брэхам. А мы пазіралі,
Як коціць па мосце вялізаны воз.

Нам сэрцы працялі трымтлівыя зыкі,
І з круглых вачніц сцякала туга,
Па плоскіх тварах са злоснымі лбамі
Запознены ўсмех неўпрыкмет прабягаў.

У жоўтых накідках крочылі двое,
Што нашы галовы неслі ў руках,
Палітыя кроўю. На ўпалых шчоках
Апошні румянец яшчэ не зачах.

Рака ашчэрыла белую пашчу,
Калі мы ў страху панесліся прэч.
За нашымі спінамі сонца ўвагнала
У мёртвыя вуліцы вогненны меч.

Горад пакут
(*Die Stadt der Qual*)

Ἐρως ὅς ἐν χτήμασιν πίπτεις¹

Я – змрочны горад пасярод пустынь,
Дзе ноч і мора мёртвага слата.
Завулкі рве мне звадка й калатня
Барод падраных. Вечна чарната

Звярынай шкураю на мне ляжыць.
Адно барвее вежаю прастор.
Агонь крывавым водбліскам сячэ
Натоўпаў чорных пену, бы тапор.

Здушыла душы гідра бізуноў,
Мячы блішчаць у цёмных катухах.
Над трупамі, не скуты ланцугом,
Гібее люд. Яго трымае страх.

Шкілеты сыпле голад на мяне.
Калодзежаў сасмягла жарало.
Шурпата шнараць языкі па дне,
Вады няма ні кроплі. Толькі тло.

---

¹ «Эрот – над усімі ўладар». Радок з «Антыгоны» Сафокла,
пер. са старагрэцк. Ю. М. Дрэйзіна.

Надзьмуў я жоўтай пошасці пухір.
Жалобныя працэсіі з труной,
Нібыта мурашы, па мне паўзуць,
Віскліва трубы выдзімаюць гной.

Наставілі мне пышных алтароў,
Іх ноччу рэжуць сполахаў нажы.
Забойства ў цемры. Лесвіц камяні
Пакрыла кроў, бы паліто з іржы.

Галовы людзям прах запарушыў,
Старызну з цела звеяла, як дым.
Яны, малыя дзеці, ад жуды
Стаіліся на жываце маім.

Я – ёмішча спустошаных пакут.
Ля плеч маіх – крывавы арэол.
Я курчуся і часам галашу,
Калі гляджу ў нябёсаў чорны дол.

*Катá*¹

Чырвоны гром. Пунсова тлее змрок.
Шалее сонца. Хвост зубчасты б'е
Угору бляск нябёс, аж растае
На даляглядзе ў барвах дрэваў цмок.

І мрамур Вавілона, цвердзь муроў,
І бляск ягоных пагадаў святых
Растузвае жах промняў залатых
Ад жару звонкагучных тапароў.

Харал нябесны, боскі спеўны гімн,
У зеўры сонца зладжаны пэан,
І рэхам грае зала неба ў ім.

І кліча цемрадзі начной тыран
Тэтрархаў, Месяц, – ён з пустых далін
Кіруе чацвярык свой праз туман.

---

¹ Уніз (*грэцк.*).

***

(Deine Wimpern, die langen...)

Гільдэгардзе К.

Вейкі твае даўгія,
Вачэй тваіх цёмныя воды,
Дай мне нырнуць углыб,
Дай мне ў табе патануць.

Гарняк спускаецца ў шахту,
Гайдаецца цьмяная лямпа
Над рудніковай брамай,
Высока кідае цені,

Глядзі, я спускаюся ўніз,
Забыцца ў тваім улонні
На тлум, далёка пакінуць
Святло, і пакуты, і дзень.

У палях, дзе ківаецца вецер,
Ап'янелы ад зерня,
Хворыя церні высока
Прарастаюць у неба.

Дай мне руку,
Адно з адным мы зрасцёмся,
Аднаго ветру здабытак,
Палёт адзінокіх птушак,

Станем слухаць улетку
Арган навальнічнай стомы,
Купацца ў восеньскіх промнях
ЛЯ берага сіняга дня.

Часам будзем стаяць
ЛЯ краю цёмнае студні,
Гледзячы глыбака ў ціш,
Шукаючы наша каханне.

А калісьці мы выйдзем
З ценю лясоў залатых,
Волаты ў промнях вечара,
Што лёгка крануць твой лоб.

Глыб боскага смутку,
Маўчанне вечнай любові.
Падымі гэты кубак,
Выпі свой сон.

Аднойчы ў канцы
Стаяць і глядзець, як мора
Ў жоўтых плямах нячутна
Плыве да затокі верасня.

Уверсе спачыць
У доме сасмаглых кветак.
Са стромы падае вецер,
Песню пяе і дрыжыць.

Толькі з високай таполі,
З вечнай сінечы, злятае
Ссохлы карычневы ліст,
Замірае ў тваіх валасах.

Імглістыя гарады

(Die Nebelstädte)

Імглістых гарадоў
Сціплае стылае сонца
Свеціць мне проста ў шкляное сэрца,
Што хавае кволья кветкі
Так, як хавае іх высахлы сад.

Усё мінулае
Сціхла. Заснула.
Яго абступілі муры.
Між тым віхуры вісклівых вуліц
Па змерзлых галовах гулялі,
На іх узнялі віхры.

Пэўна ў сутонні быў бой
Аблокаў, лілася кроў,
І сутаргай уздрыгнулі
Плечы паўмёртвых гарадоў.
Але адтуль мы сышлі,
Вырваліся, выдраліся з пут
Пад прыглушаную лаянку
З бруднага змоку сяміколерных пакут.

Але ніхто не лезе ўглыб
Застылага ўчора,
Бо ржавы месяц шалеў
Над краем прасторы
Пад воблачных блокаў рып.

Дрэва
(*Der Baum*)

Сонца яго апаліла,
Вецер яго ссушыў,
Дрэвы яго зракліся,
Гналі прэч ад сябе.

Толькі адна рабіна
Пунсовым полымем гронак
Ласкава яго ахінула
І да сябе прытуліла.

Так і вісеў ён застылы,
Краналіся ступні травы.
Сонца на выпнутых рэбрах
Пакінула след агнявы,

Маслінавы лес узнесла
І асвяціла разлог.
У беласнежным убранні
З'явіўся ў аблоках Бог.

У мяккіх кветкавых нетрах
Звіўся змяіны клубок,
З іх сярэбраных горлаў
Тонка цурчэў гаварок.

У царстве зялёнай гушчэчы
Усё трапятала цішком,
Чуючы бацькавы рукі
Кожным сваім лістком.

***

(Halbdunkel schon, das in die Straßen fliehet...)

Вось і паўзмрок. Ён залятае ў вулкі,
І вечар за сабой вядзе аблокі
Ў дамы праз апустошаныя вокны,
Дзе час і вецер ападаюць з кветак,
Што ў шыбах адлюстроўваюцца ценем,
І рукі ім заломлівае скруха.
Каб запаліць агні, прыходзіць нехта,
Высокімі мурамі крочыць глуха.
І толькі хворыя растуць у ложках,
І лопаюцца твараў іх бутоны,
Яны, нібы расліны на падушках,
У водбліскі ўзіраюцца ўтрапёна.

Гімн

(Нутне)

Бясконцыя воды коцяцца валам праз горы,
Бясконцыя моры бяскрайнасць зямлі карануюць,
Бясконцыя ночы, нібыта цёмныя войскі,
Ўздымаюцца бурай уверх, руйнуючы хмары.

Бясконцы арган запоўніў ровам абшары,
І галас стазычных анельскіх жалеек іх рэжа,
З магутнаю сілай над імі палошчуцца вежы
У сіняй пустэчы вечнай прасторы.

Душы ж людзей занурыліся ў ніжні свет,
Цягаюцца ў смертнай нудоце й надзеі, бы цені,
Не чуюць грымотнага гуду распачных флейт
Па той бок чароўных вячэрніх праменяў.

*Autumnus*¹

Бель лебедзяў. Блакітны бляск ракі.
Шырокіх пляжаў жоўць, што легла плазам.
Купальшчыкаў гамонка і экстаз
Смуглявых гнуткіх цел, якія сыплюць
Бліскучы дождж сабе на валасы.

А лес у папаўдзённую блакітнасць
Узносіцца зялёнай шавялюрай
І кучаравіцца ў пабяжым небе,
Што сее ранняй восені святло.

Уздоўж даліны цягнуцца груды,
Парослыя стракатымі лясамі,
Наскрозь прарослыя дрыготкім сонцам
Ды воддаль тонуць у блакітным цені.

---

¹ Восень (лац.).

***

(Lichter gehen jetzt die Tage...)

Дзень губляецца ў румянцы
Вечаровага ірдзення,
І радзеюць агароджы
Ля дамкоў з рабой дахоўкай
Ды вакол вялізных вежаў.

Ціха месяц засынае,
Ён сіваю галавою
Прытуліўся да аблокаў.
Вуліцы паволі блякнуць
Між садамі і дамамі.

Нават вісельнікаў вецер
Ветла на гары гайдае,
Побач каты спяць упокат
І ласкава абдымаюць
Неабсохлыя сякеры.

Месяц

(Луна)

Крывёю апантаны, шчэрыць рот
Кат у пурпуры. У чаканні золку
Ён азірае хмарны эшафот,
На галаву напнуўшы трывуголку.

Ён скача на шкілет царкоўнай вежы,
У флейту дзьме – і галкі, як рака,
Цякуць з магіл, бы на пажытак свежы,
На гук жалейкі з косткі мерцвяка.

І чарвякі, што ладзяць паніхіду
І плоць памерлых точаць пакрысе,
Паўзуць на дудку, сеючы агіду,
А дудка ў ноч смяротны жах нясе.

Палонныя звяры
(Die gefangenen Tiere)

Пад панцырам цяжкага футра,
Пад грузам вялізных рагоў
Яны выпаўзаюць з цемры
І пакідаюць свой схоў,

Застылым каменным вокам
Глядзяць праз стальныя пруты,
А потым іх зноў паглынаюць
Схаваныя ценом куты.

Здалёк пранізілівы віскат,
Рыканне, роў, буркатня
Гучаць з жудою і страхам,
А потым ізноў – цішыня.

І ўсё ж трапяткія чаплі
На сухарлявых нагах
Прывідна скачуць на бераг,
Пад дрэўны схаваўшыся дах.

Нібы мерцвякі, яны хочуць
Трапіць у дом жывых.
Ды ён на замку, і чутны
Скрозь буру іх жаласны ўздых.

Восеньскі вечар
(*Ein Herbst-Abend*)

Імглісты парк табе даў нараджэнне.
Ужо тады лёг цень ад кіпарысаў
На дні твае, у змрок ішла дарога.

Чаму ж яшчэ ты апускаеш вейкі
І цёмнае струменіш засмучэнне,
Нібыта ліра ў пальцах у сляпога?

Між ніцых вербаў быў твой шлях, галіны
Краналі валасы ды веставалі,
І ўбачылася: ты на дне крыніцы.

У гушчыні луналі сёстраў зовы,
Губляліся іх галасы і словы,
А ты – застыўшы, быццам нешта сніцца,

Да мура прыхінаешся ледзь-ледзь,
І ў неба адбівае белы лоб
Стамлёныя прамені вечарніцы.

Мы стрэліся між дрэў і кепскіх зорак.
Ляцеў Сатурна жаўтапёры птах
Праз лес, да ўскрайку, дзе канчаўся морак,

Згараючы ў маланкавым агні.
Ён кроў смактаў, усмяглы, з нашых рук.
Не забывай той момант. Помні дні,
Лічы секунды, што цякуць між пальцаў.
Мо хутка ў мёртвых сценах будзеш ты
Самотна, скрушна ў небыццё ўглядацца,
І крык замрэ, не ўчуты з пустаты.

Гара вісельнікаў
(*Der Galgenberg*)

Нас прывялі. Над лысаю гарой
Шкілетаў шайка вытварала штукі –
На ветры танцаваў няроўны строй,
За спінай моцна сцягнутыя рукі.

Да іх палезлі мы на эшафот,
Яны віталі нас пры кожным кроку.
Нам валасы зляпіў халодны пот,
І кат нагой штурхнуў нас у памроку.

Мы праваліліся ў нішто, і ўраз
Нам шыі з храбусценнем паламала,
І потым мы бясконца доўгі час
У сон па ліне слізгалі памалу.

Мы векавалі ўверсе, звёўшы вочы,
З нас выпараўся смутак паступова.
Мы прачыналіся дажджлівай ноччу
І гаварылі мерцвяковай мовай.

А пасмы, пасівелья дачасна,
Радзелі на галовах год ад году.
Старэчым позехам раты без дзяснаў
Цяпер паадвісалі назаўсёды.

Але ж душой былі мы як юнцы
І тлумна танцавалі пад пятлёй.
Галовы не ўпрыгожвалі вянцы,
На лбах было памазанне смалой.

Ад часу агрубела наша скура,
Медальнай стужкай звіслі лахманы.
Калелі мы, калі нам ноччу бура
Вязала снегавыя турбаны.

Мы бачылі, як уздымаў увесну
З карычневых падушак дольны бог
Зялёныя галовы ў вір нябесны
І з-пад слупоў нястрымна рос мурог.

Мы назіралі, як за плугам плуг
Разлегласць лета ўзворвае без спыну,
З палеткаў мы пілі санлівы дух –
Гарачы водар залатой чупрыны.

Мы рассявалі мор. Хлеб сох і чэз.
Накрыла ночы вільгаццю туманаў.
Бадзьяк сырой раллі наносіў раны,
І крапіва расла вышэй за лес.

Мы бачылі, як вёскі апусцелі
І як зямлі ашчэраная пашча
Палясквала зубамі падзямелляў,
Крышыла і глытала труны нашча.

Мы бачылі: чума стаіць ля лесу,
Хаваючы пад расаю бубоны.
Мы бачылі, як смерць служыла месу,
У цьме пад корань косячы мільёны.

Нажэрліся давільні трун уволю,
Пакуль круціла нас у карагодзе.
Танцораў цені цягнуць па полі,
Над намі жоўты месяц узыходзіў.

Вось так было. Вішу стары, сівы,
Падлеглы ўдарам часу і нябёсаў.
Даўно ляжаць у зарасці травы
Мае браты, іх косткі мыюць росы.

Вяроўкі абарваліся, згнілі.
Калі на іх паспее новы плод?
Бялеюць чарапы ў пустой раллі,
Сачыцца дождж у іх адкрыты рот.

Мне так самотна ў чырвані сутоння.
Нібы дзіця, я ў зімняй сцюжы стыну.
Праменем ліпень апякае скроні.
Трашчыць і хутка разарвецца ліна.

Як час бяжыць! А дні паўзуць паныла.
Вачніцы засяліў асенні жах,
Над галавой маёю лопат крылаў –
Будуюць галкі гнёзды ў валасах.

Асенні сад

(Der herbstliche Garten)

Вятры – струмені празрыстых зданяў –
У ціхі вечар спадаюць тамліва,
Ляцяць у чаротавыя залівы,
Дзе восень фарбуе лясы ў завяданне.

Караблі плывуць у сляпучым бляску.
Напалам падзелена захадам сонца.
Доўгія вербы сумуюць бясконца,
Ваду і віно кранаючы з ласкай.

У садах, што ўміраюць у цішы,
У залочаных дрэваў змарненні
Узносіцца гоман і быццам калыша
Мёртвае лісце ў асенняй глухмені.

На цёмных мастках памерлай мілосцю
Трымціць і трапеча забытая хуста.
Разносіцца пах спаракхнеласці й млосці,
Увечар на сцежках сцюдзёна і пушта.

Асенні дождж праводзіць прыборку –
Палі абмятае шэрай мяцёлкай.
Бярозы паменшыў змрок на пагорку,
Вецер люляе іх скрухай волкай.

Зоры застылі мірнай карцінай,
Накрэсліўшы ў небе спакою адзнакі.
Мы зноў у сад вярнуцца павінны,
Бо вечар такі ружовы і мяккі.

Сярэдзіна зімы
(Mitte des Winters)

Угневана сыходзіць год, і дні
Згубіліся, бы ў замеці хаціны.
Тут ночы без агнёў і па-за часам
І шырых ранкаў цьмяныя карціны.

І лета, і вясна – усё мінае.
Карычневая смерць плады зглуміла,
І з нашых караблёў не бачна лесу
У цемрадзі прамерзлай і панылай.

Лёс непраглядны, зблытаныя сцежкі:
У невядомасць цягнецца дарога.
А хто шукае, той Яго сустрэне –
З дрыготкімі рукамі і нямога.

Самазабойцы
(*Die Selbstmörder*)

Яны між дрэваў сноўдаюць і енчаць,
Ступіўшы ў мох. Палохаюцца хрусту
Галін. У сэрцы гніласна і пуста.
Мільгае твар, як спужаны агеньчык.

Іх плоскае жыццё злятае парай
У засмуж, быццам з разагрэтай бляхі.
Іх вочы касавурацца і ў жаху
У сіняву вады сцякаюць з твараў.

Іх вушы поўняцца глухімі галасамі.
Яны як цені ў прыцемку гушчэчы.
І шэпты сцеляюцца ім насустрэчу,
Растуць з дрыгвы зачахлымі кустамі.

Чыясь рука кранаецца патыліц,
Па спінах іх хлыстамі хвошча хтосьці.
Яны брыдуць нібы па вузкім мосце.
Іх пустата пужае і нясіліць.

Ільдзінкі, што шпураля завіруха,
На шчоках асядаюць, быццам слёзы.
Дзядоўнік, іх трымаючы ў аблозе,
Траскучым смехам ім казыча вуха.

А поўня ванітуе промнем даўкім
На іх, калі яны вісяць у сілах
І б'юцца рыбамі з апошніх сілаў –
У цемры толькі мёртвыя акраўкі.

Расія

(Rußland)

За Верхаянскам, там, дзе дол сцюдзёны
І дзе прастор пустынны і суровы,
Валочаць дзень пры дні свае аковы
Панурья сівыя легіёны

У руднікі, у грук нечалавечы
Кайлоў. Нявольнікі сціскаюць зубы
Пад бізуном, маўкліва зносяць грубы
Удар, што з ляскам скаланае плечы.

А ўвечары ў настылыя каморы
Яны плятуцца ў бляску ліхтара
Злавеснай поўні. Цяжкіх мрояў мора

Іх напаўняе. Сняць яны – зара
Нясе крывавай хваляй непакоры
На доўгай жэрдцы галаву цара.

***

(Was kommt ihr, weiße Falter, so oft zu mir?)

Чаму вы, матылькі, о души мёртвых,
Так часта імкняцеся да мяне?
След попелу ад вашых белых крылаў
Заўсёды застаецца на руцэ.

Вы тыя, што жывуць ля урнаў, там, дзе мроі
Спачываюць, ухутанья ў вечны цень,
Падобныя да кажаноў у склепе,
Гатовых з віскам несціся праз ноч.

У сне я часта чую брэх вампіраў –
Злавесны рогат з месяцавых сотаў,
Я заўважаю ў глыбіні пячор
Мігценне беспрытульных зданяў.

Што ёсць жыццё? Кароткі факел,
Аточаны лычамі ў чорнай цемры,
І нехта падпаўзае й цягне
Да полымя кашчавыя далоні.

Што ёсць жыццё? Караблік у бяздонні
Забытых мораў. Неба стылы жах.
Ці занядбаны месяцавы промень,
Што ўночы па палях блукае.

О, гора тым, хто бачыў паміранне,
Глядзеў, як смерць у восеньскім спакоі
Ідзе да хворага ў вільготным ложку,
Бязлігасна яму сціскае горла,

Што, нібы трубы ржавага аргана,
Апошні хрыплы выдых выпускае.
О, гора тым, хто бачыў. Белай кветкай
Ім вечна несці ў сэрцы гэты страх.

Хто адчыняе землі пасля смерці,
Вядзе за браму з велізарнай рунай?
Што бачаць вочы тых, хто памірае,
І бельмамі варочае сляпымі?

Марафон

(*Marathon*)

I

Сыходзяць дзесяць тысяч з гор у дол –
Краса Элады, што ў крыві патоне.
Шыхты ідуць у ранішнім сутонні
І меддзю разліваюцца вакол.

Над імі – спевы ранішніх назол:
Кагорты жаўрукоў ім цвеляць душы –
Вясёлай песняй нападўняюць вушы,
То імкнучыся ўвысь, то зноў у дол.

Яшчэ дрымота свет не адпусціла,
Яшчэ ад сну не адышлі вятры,
Яшчэ ў Аўроры – і краса, і сіла,

Ды на Эўбеі – першы знак зары:
Выходзіць з мора соннае свяціла.
Наперадзе – бясконцыя шатры.

II

Бурэ прыбярэжжа ад шатроў,
Што саранчай паселі на раўніне,
Куды ні глянь – судзіна на судзіне,
Вялізны флот узмор’е прапароў.

Чуваць ражкоў, рагоў і дудак роў,
І бліскае вайсковае начынне,
І вораг у атаку зараз рыне –
Ашчэрыўся абшар і стыне кроў.

Да ўладара падведзены вярблюд.
Чуваць, як у шатры сатрапа нема
Крычаць пра штосьці еўнухі з гарэма.

Усё гатова: царскі сімвал тут,
Вакол тыяры з чорнай скуры, шлемы,
А з брамы пlynню выцякае люд.

III

У цэнтры – барадатых персаў хвалі,
Пры кожным – доўгі лук, кароткі меч,
Яны калісьці Кроза гналі прэч
І між пустынь Егіпта ваявалі.

Лівійцы на вярблюдах – ім падмога,
Трывалыя цяцівы іх – са сталі.
Тут скіфы, што касіц панапляталі,
Такіх кароткіх стрэл няма ні ў кога.

Суданцы крочаць чорнаю сцяной,
Іх рыканне агідна рэжа слых,
І вавілонцы, што малююць хной

На лбах узоры з кропак і крывых,
А пугі, зладжана адна з адной,
Па спінах б'юць – звярыных і людскіх.

IV

Фракійская з шатроў выходзіць раць,
Што Лібера ўсхваляе і Прыяпа,
Наперад крочыць конніца сатрапа,
Рыхтуюцца сярпы ўраджай збіраць.

Бактрыйскі рог на тую сенажаць
Заве сланоў – і ёсць загад індусам
Іх з брамы гнаць шыпамі і прымусам:
Пагоншчыкі гатовы выязджаць.

А вось радосцы: грукаюць мячы,
Ствараючы вакол страшэнны галас,
На іх шчытах гарыць выява Фэба.

За імі – крыцкія майстры прашчы,
Лампсакцы, у якіх на шлеме – фалас,
І грэкі, што чужога прагнуць хлеба.

V

Багацце ўсходу. Оргія раскошы.
Марскія хвалі плюхаюць на мелі
У чырвані, і золаце, і белі
Брані, адзення, коней, іхняй ношы.

Бясконцы крык. У войску – балаган,
Нібы раве табун – галодны, дзікі.
Мацнеюць зыкі і слабеюць зыкі,
Над зборышчам людзей, як ураган.

Равуць жывёлы, чуючы трывогу.
Жрацы, Кібеліны ўсхваліўшы грудзі,
Па кішках прадракаюць перамогу.

Уладцы скачуць, іх вітаюць людзі,
Упаўшы ніц на пыльную дарогу,
Каб іх сляды пацалаваць у брудзе.

VI

Адданыя прыроднай дысцыпліне,
Ідуць на поле бою афіняне,
Нібы на рынг, – на лютае змаганне,
І груз сандаляў чуецца ў даліне.

Вялікіх дэмакратый годны чын
І будучыню, што за вамі прыйдзе,
Да мора несяце цяпер на дзідзе –
Гармонію народаў і краін.

Рашыцца лёс у гэтай крутаверці:
Адпор свабодных стрэнуць супастаты.
Не бойцеся і ў перамогу верце!

Ганцы свабоды, гэты бой пачаты!
Навекі вы здабудзеце бясмерце,
Увечары свае злічыўшы страты.

VII

Ад стрэл чарнее небасхіл празрысты,
Няма живога месца на брані.
Шпурляюць катапульты камяні,
Рыпяць вінтамі моцныя балісты.

Сышліся войскі: шум і каламуць,
Адно ў адно ўпіліся па-сабачы,
А смерць святкуе і ў шарэнгах скача,
Што кіпцюрамі ворага дзяруць.

Чароды серпаносных калясніц
Раскідваюць людзей, калечаць целы,
І кроў фантанам пырскае з-пад спіц.

Сланоў у гушчу бітвы скіравалі:
Яны равуць ад болю звар'яцела
І ўсё вытоптваюць у дзікім шале.

VIII

У цэнтры грэцкіх войскаў – сумятня,
Сярэдзіна здае і адступае:
Адольвае лавіна іх сляпая,
Таранам б'е чужынская гайня.

Не ўбачыць многім заўтрашняга дня,
Адзін без шлема, з голай галавой,
Вось-вось падзе пад цяжкай булавой,
А ў іншага прабітая броня.

Зламаць рады ўдалося эфіопам,
Са спін сланоў ліюцца агняпады
І скіфы набліжаюцца галопам.

Як прабіваецца праз гаць вада,
Так разрывае грэцкія атрады
Магутная чужынская арда.

IX

Але няхай! Арлом расправіць крылы
Падмога – чутны крок яе чаканы.
Ужо гучаць бадзёрыя пэаны,
І звонкі спеў вяртае грэкам сілы.

Чарговая ўсчалася куламеса:
Ляцяць у бок чужынцаў стрэлы Фэба,
Глыбіні мора, і зямлю, і неба
Пранізвае магутны крык Арэса.

Ільвіная яго вянчае грыва,
Сячэ ягоны меч усё шырэй –
І персы адступаюць баязліва:

Нібы да караблёў іх здзьмуў барэй.
Разгортваецца жудаснае жніва –
Цяпер Арэс вядзе на полі рэй.

Х

Гарачы поўдзень над зямлёй уздыме
Атрутны чад, нібы густыя хмары,
Што, як туман, ахуталі абшары –
І сонцу не прабіцца ў курадыме.

Смярдзіць крывёй, гніллём з усіх бакоў,
І змучанья смагаю вар'яты
Паўзуць туды, дзе бой ідзе зацяты,
Абы крыві напіцца з мерцвякоў.

Сустрэўся элін з ворагам у пыле.
Паранення ў грудзі і ў жывот,
Яны ў змаганне зараз жа ўступілі,

І эліна адолеў вораг люты.
Ён разануў нябожчыка па жыле
І наталіў крывёй свае пакуты.

XI

Ды не пазбег і ён такой жа долі –
Яго ў ахвяру ўзяў жахлівы кон.
Нагадвае іх смерць салодкі сон,
Што двух каханкаў паланіў на полі.

Пакрыты каршакамі ўвесь адхон:
Яны са скал сваёй чакаюць долі.
Пажывы хутка будзе ім даволі.
Не здасць пастоў птушыны гарнізон.

Як толькі нехта на арэну рыне,
Ляцяць чароды іншых наўзамен –
Ад іх ужо аж чорна на раўніне.

Яны імчаць з Усходу на абед.
Прывабілі сюды іх кроў і тлен,
Заўсёднакаў застрашлівых бясед.

XII

Вось персы спачываюць убаку
І думаюць: за імі – перамога,
Бо перад імі больш няма нікога,
Іх вораг паў, іх вораг – у пяску.

Расхаджваюць мурыны ваяўніча
І адсякаюць рукі мерцвякам.
Наўкол пануюць лаянка і гам:
Без бойкі не падзеліцца здабыча.

Фракійцы, зняўшы з амфараў пячаткі,
Буркочуць штосьці аб чужых наймітах.
Ад шпораў скіфы вызваляюць пяткі.

Жуюць траву знямоглыя сланы,
І спальваюць наёмнікі забітых,
Каб у Гадэс маглі сысці яны.

XIII

Аднак узняў дазорца раптам шум,
Прыбегшы ў лагер: «Гэй, пад'ём! Да зброі!»
Імчыцца да наступнага ён строю,
На бітву завучы зляканы тлум.

Устаўшы, ваяры глядзяць у даль
І прыкладаюць рукі да вачэй,
Ды вогнішчы гараць усё зырчэй,
Разносячы навокал чад і смаль.

Тады фракійцу паднялі на плечы
Малога скіфа, каб зірнуў на поле.
Ён выглядае ворага ў сінечы,

Чакаюць ад яго навін у коле:
Ці рыхтавацца да чарговай сечы,
Шыхтамі разразаючы раздолле.

XIV

Ідуць хвіліны. Засцяць даляглад
Завесы дыму, ды зіхцяць праз дым
Шчыты і дзіды. Скіф крычыць сваім:
«Пад нашым лагерам чужы атрад!»

Крычыць ён, ды сыходзіць стрэлаў град
На крыкуна. Адна трапляе ў рот.
Ён падае, прабіты навывёт,
Ён прахам стаў, не перажыў напад.

Астатнія імчацца па мячы
І вырываюць у суседа ножны,
Спрабуе прашчнік лук увалачы,

А лучнікі хапаюцца за прашчы –
Узброіцца хутчэй спрабуе кожны.
Штурмуе калясніцы тлум лядашчы.

XV

Ды позна. Як авечак, рэжуць іх.
Нібы вада, што свішча з бурдзюкоў,
Ліецца з шыяў, цел, галоваў кроў.
Чарговы шэраг, бы заснуўшы, сціх.

Вось грэкам кроў даходзіць да кален,
Па гладкіх трупах слізгаюць сандалі:
Жняцы свой ураджай параскідалі.
Няма адпору. Лямант, смерць і тлен.

Як быдла ад сляпнёў, бягуць палкі,
Гарачка гоніць іх на пляж пусты.
«На борт! На борт!» – імчацца нацянькі

Праз багну, агароджы і кусты.
Таўкуць пярэдніх ззаду кулакі,
Губляюцца і шлемы, і шчыты.

XVI

Праз лагерную браму – не прабіцца.
Уцекачоў прыціснула да колля,
Курганы трупаў дыбяць наваколле –
Так б'е праз гаць бурлівая крыніца.

На здушаных, што тысячамі палі,
Плыве паток па лагерных завулках:
Шатры змывае ў рэчках і рачулках,
Што страшнаю лавінай гоняць хвалі.

Параненых з ляжанак іх змялі,
Дзяцей і жонак утапталі ў бруд.
Яднае ўсіх парыў: на караблі!

Натоўп імчыць уніз з-за касагора,
Шалёна топчучы насмерць маруд,
І, як рака, наўпрост спадае ў мора.

XVII

Трырэмы шумна цягне да вады
Стаплены гурт, бязладны і марудны.
Цясняцца людзі, асядаюць судны
Пад цяжжасцю цюкоў і грамады.

Над палубамі ветразі ўзляцелі:
Іх сотня рук раскрыла за хвіліны.
Натоўп сячэ ўжо якарныя ліны,
Шасты схпіўшы, выплывае з мелі.

Шукаюць схоў у трумах ад нягод
Рабы, жанчыны, еўнухі, салдаты.
Усюды лямант, бегатня і склокі.

Але не маюць сэнсу іх уцёкі,
Бо наступаюць ім сланы на пяты:
Індыйскія калосы нішчаць флот.

XVIII

Гайдае караблі ад іх штуршкоў,
Вада булькоча з жудаснае цечы.
Грабцоў не бачна, чутны лямант нечы,
Абшыўка крышыцца з усіх бакоў.

Шасты трашчаць, нібыта сухастой.
Жывёлы ломяць мачты, трушчаць косці
І, выхапіўшы ў вэрхале кагосьці,
Ўздымаюць бедака, і енчыць той.

Ды ловіць хобат спрытная пятля,
Па біўнях б'юць сякераю штосілы.
То тут, то там мільгаюць гарпуны.

Вось скочылі індусы з карабля,
Падрэзалі пачварам ззаду жылы,
І асядаюць у ваду сланы.

XIX

Плывуць трырэмы між жахлівых туш
На волю. Поўніць вецер парусы.
У труме – тлум, і гоняць галасы
Грабцоў да вёсел: «Гэй! У мора руш!»

Людзей на караблі – нібыта мух,
На палубе і мачтах. Ім тужліва.
Адна ў іх мэта – выплысці з заліва.
Запал іх знік, азмрочыўся іх дух.

Паселі палкаводцы па кутах,
Не думаюць яны аб адплысці,
Бо ім цяпер усе плююць у твар,
Бо ўласны лёс ім унушае страх:
На дыбу іх адправіць уладар.
Надзей няма: ад смерці не сысці.

XX

Выходзяць грэкі на пустынны пляж,
Глядзяць на караблі ля далягляду,
Глядзяць, як пагынае сіль армаду
У далечы, дзе змазаўся пейзаж.

Ім бачыцца, нібы сядзіць на троне
У небе дух свабоды і спакою.
Глядзяць багі: цякуць яны ракою,
І асвятляе слава іх ад сёння.

Усе – юнак, мужчына і стары –
Усцешана сяброў паабдымалі
І дзякуюць багам за іх дары.

Пабожны спеў падхопліваюць далі,
Які ўзнялі ў даліне ваяры.
А Фідыпід завязвае сандалі.

XXI

Бяжыць на захад дзень. Гусце змрок.
З усходу крочыць ноч. Усталі зоры
З-за астравоў – іх карагод у моры
Люструецца. Прыбой чуваць здалёк.

Каля палеглых дрэмле шыхт жывых.
Раскрылася зямля, вакол – дымок,
Паўстаў вястун і кліча ўніз паток
Памерлых душ, вядзе ў бяздонне іх.

Самкнуўся над няшчаснымі разлом.
Слухмяна крочыць ціхая калона
За прывідам у свой падземны дом.

Яны ляцяць па шахтах несканчона.
Вядзе іх праз расколіны фантом
Да холаду і цемры Ахерона.

XXII

Хады, тунэлі, лёхі і мяхі,
Бясконцы вулей у дуплістым дрэве,
Хаваюцца ў жахлівым гэтым зеве.
Нясе палеглых хваля ў край глухі.

Яны ідуць праз брамы ў катухі,
У залы і ў маўклівыя палацы,
Дзе будуць разам з іншымі туляцца:
Для ўсіх памерлых тут – адны шляхі.

Наблізіліся мёртвыя да трона –
Аід уладна высіцца ўначы,
У моры хмар зіхціць яго карона.

А вось іх пасмяротныя каморы:
Адкрылі цені браму, пльвучы,
І, быццам дым, запоўнілі пячоры.

***

(Auf einmal aber kommt ein großes Sterben...)

Прыходзіць мор – вялікі, немінучы.
Лясы гамоняць палымяным морам
І засцілаюць глебу лісцем хворым,
У слепкім небе агаліўшы сучча.

У дрэваў засыхаюць вершаліны.
Ад груганоў чарнее чырвань неба.
У стылым логаве раве звярына.

І толькі маракі кіруюць судны
Праз косы дождж і шэрую няпэўнасць –
Туды, куды паток нясе марудна.

Яны плывуць пад гулкімі мастамі
У гарады, трухлявыя, бы труны,
Да пушташаў пад снежнымі пластамі.

Кароткае святло хаваюць буры.
Пагрозлівыя хмары з рэзкім рыпам
Іржавых флюгераў свідруюць буры.

У спёртай распачы пустой каморы,
Ад галізны высокіх сцен сшалеўшы,
Чакае непазбежнай смерці хворы.

Убогія гарлаюць пад гармоні
Прыпеўкі, на чырвоныя вачніцы
Паклаўшы велізарныя далоні.

Ляцяць у даль апошнія чароды,
Самотныя іконы пры дарозе
Завяя замятае назаўсёды.

***

(Die Bienen fallen in den dünnen Rücken...)

Адзетыя ў шаўковыя кашулі,
З імглы на шэрань ападаюць пчолы,
Ніколі больш ім не вярнуцца ў вулі.

Ад ранку кветкі не струменяць пахаў,
Схіляюцца на бурых сцёблах долу,
І вецер хутка іх развее ў праху.

Праспаўшы год, захраслыя ў бяссілі,
З бездапаможна звіслымі сцяжкамі
Чаўны ў замёрзлых гаванях застылі.

Людзьмі зіма засеяла раўніны,
Нядбайнымі марознымі мазкамі
Пра іх наспех знішчаючы ўспаміны.

Апошняе чуванне

(Letzte Wache)

Рукі твае пацяжэлі,
Скроні запоўніла цьма,
І ты мяне не пачуеш,
Цябе тут болей няма.

Праз скуру сочыцца старасць
У бляклых плямах святла.
Скруха табе навечна
Сутаргай вусны звяла.

Заўтра тут будзе ціша,
І толькі ў жалобных вянках
Будзе блукаць шамаценне
І тлену салодкі пах.

Ночы цяпер апусцеюць,
Пустымі стануць гады
Тут, дзе спынілася сэрца
І сціх твой уздых назаўжды.

ЗМЕСТ

Берлін І. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	5
Берлін ІІ. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	6
Берлін ІІІ. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	7
Цягнікі. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	8
Голад. <i>Пераклад Ганны Янкуты</i>	9
Вясна. <i>Пераклад Ірыны Паўловіч</i>	10
*** (І водгукі лета сціхалі ў змярцвеласці ніў...).	
<i>Пераклад Ірыны Паўловіч</i>	11
Бог горада. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	12
Дэмань горада. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	13
Сляпы. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	16
Сон у лесе. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	18
*** (Памерла ты?..). <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	20
Хмары. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	2
Лятучы галандзец. <i>Пераклад Ганны Янкуты</i>	24
Дзень летняга сонцастаяння. <i>Пераклад</i> <i>Ігара Крэбса</i>	28
Спакойныя. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	29
Смерць закаханых. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	30
Афелія. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	32
Umbra vitae. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	35
Бог вайны. <i>Пераклад Кацярыны Маціеўскай</i>	38
Гарады. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	40
Горад пакут. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	41
Катá. <i>Пераклад Васіля Сёмухі</i>	43

*** (Вейкі твае даўгія...). <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	44
Імглістыя гарады. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	47
Дрэва. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	49
*** (Вось і паўзмрок. Ён залятае ў вулкі...).	
<i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	51
Гімн. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	52
Autumnus. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	53
*** (Дзень губляецца ў румянцы...). <i>Пераклад</i>	
<i>Ігара Крэбса</i>	54
Месяц. <i>Пераклад Кацярыны Маціеўскай</i>	55
Палонныя звяры. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	56
Восеньскі вечар. <i>Пераклад Вольгі Гронскай</i>	57
Гара вісельнікаў. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	59
Асенні сад. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	62
Сярэдзіна зімы. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	64
Самазабойцы. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	65
Расія. <i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	67
*** (Чаму вы, матылькі, о душы мёртвых...).	
<i>Пераклад Ігара Крэбса</i>	68
Марафон. <i>Пераклад Ганны Янкуты</i>	70
I	70
II	71
III	72
IV	73
V	74
VI	75
VII	76

VIII.....	77
IX.....	78
X.....	79
XI.....	80
XII.....	81
XIII.....	82
XIV.....	83
XV.....	84
XVI.....	85
XVII.....	86
XVIII.....	87
XIX.....	88
XX.....	89
XXI.....	90
XXII.....	91
*** (Прыходзіць мор – вялікі, немінучы...).	
<i>Пераклад Ігара Крэбса.....</i>	92
*** (Адзетыя ў шаўковыя кашулі...). <i>Пераклад</i>	
<i>Ігара Крэбса.....</i>	94
Апошняе чуванне. <i>Пераклад Ігара Крэбса.....</i>	95

Гайм, Г.
Г14 Выбраныя вершы / Георг Гайм; пер. з нямецкай. —
Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2020. — 100 с. (Паэты
планеты).

Георг Гайм (1887–1912) – нямецкі паэт, пражыі і драматург. Лічыцца адным з заснавальнікаў ранняга экспрэсіянізму, нягледзячы на тое, што лёсам яму было адмерана пражыць усяго 25 гадоў. Яго паэзія поўніцца экстатычна-дэманічнымі вобразамі, апакаліптычнымі сцэнамі і прадчуваннем будучых катастроф напярэдадні Першай сусветнай вайны. Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

ББК 821.112.2-1

ББК 84(4Нсч)-5